

KÜLÖNFÉLÉK.

IZABELLA FŐHERCEGNŐ AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN. Izabella főhercegnő február hó 9-én megtekintette az Iparművészeti Múzeumban az Iparművészeti Társulat népművészeti gyűjteményét, amelyet ebből az alkalomból a Múzeum elsőemeleti dísztermében kiállítottak. A főhercegasszony Wimpfen-Széchenyi grófnő főudvarmesternő kíséretében érkezett a Múzeumba, ahol gróf Hadik-Barkóczy Endre, az Iparművészeti Társulat elnöke, Györgyi Kálmán, a Társulat igazgatója, Csányi Károly, az Iparművészeti Múzeum igazgató-őre és Koperly Döme a Házipari Szövetség igazgatója, valamint gróf Hadik-Barkóczy Endréné és gróf Batthyány Lajosné fogadták. A főhercegasszony egyenesen a kiállítás terebére ment, ahol apróra megnézte a szépművű csipkéket, varrottasokat, szőtteket és agyagárúkat. A megtekintett darabokból a főhercegasszony sűrűn tételt egyet-mást féltre; ezeket becsomagoltatta és kölcsönképen magával vitte, hogy azok nyomán a protektorátusa alatt dolgozó pozsonyi és pozsonymegyei házipari műhelyekben új, szép és értékes darabokat készítsenek.

EGYHÁZMŰVÉSZETI TANFOLYAM. Az Orsz. M. Iparművészeti Társulat választmánya összel tartott ülésén elhatározta, hogy részletes javaslatot terjeszt a hercegprimás és a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé, egyházművészeti tanfolyamok szervezése és rendszeresítése dolgában. E tanfolyamok célja a felkészülő papságnak úgy elméleti előadásokkal, szemlélettel, mint gyakorlati útmutatásokkal oly természetű ismereteket nyújtani, amelyek elsősorban arra készítik, hogy úgy a meglevő és reábizott egyházművészeti műemlékeket és tárgyakat helyesen kezelje, restaurálásuknál szakszerűen járjon el s újabb megrendelésekkor úgy az egyházi szabályok, mint a művészet követelményeinek szellemében dolgozzék.

Örömmel jelenthetjük, hogy a Társulat e kezdése immár közel jövőben sikerre számíthat, mert Vaszary Kolozs hercegprimás a legmelegebben felkarolja s a főpapság körében is mindenütt helyeslik a megpendített eszmét.

Helyénvalónak látjuk, hogy a hercegprimásnak a Társulat előterjesztésére gróf Hadik-Barkóczy Endre elnökhöz intézett válaszát szószerint itt közöljük:

Nagyméltóságú gróf Elnök úr!

Hálás köszönettel vettem az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak a magyar egyházi művészet fellendülése érdekében f. hó 11-én keltezett nagybecsű iratát.

A Katholikus Egyháznak mindenkor egyik fő-örökvéve, hogy az Isten háza a vallásos művészet erejével is megragadja a hívek lelkeit s hogy a szentmiseáldozat méltó szerelvények kíséretében mutattassék be az Úrnak. Úgy tartományi, mint egyházmegyei zsinatokon sohasem szűnt meg

sürgetni az istentiszteleire rendelt tárgyaknak művészi kivételéről való szorgos gondoskodást.

Ezért csak a legmelegebb elismeréssel és helyesléssel találkozhatik az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak az a terveze, amelyet egyházművészeti tanfolyamok rendezése tárgyában előterjesztett. Az egyházi művészet iránti érzéknek felkeltése a papságban, a tájékoztatás e téren, kétségkívül a legelső feladat az egyházi művészetnek — hazánkban nemzetgazdasági tekintetben is nagyjelentőségű — intenzívebb ápolása és felvirágoztatása körül.

Midőn biztosítom Nagyméltóságodat, hogy a magam részéről örömmel fogok közreműködni a Társulat tervének megvalósításában, tisztelettel értesítem, hogy a Társulat memorandumának rendelkezéseire bocsátott nyomtatott példányait szétküldöttem a nagyméltóságú püspöki kar tagjainak és a szerzetes rendek hazai főnökeinek azon kérelem kapcsán, hogy nyilatkozataikat folyó évi március hó 15-ig velem közölni méltóztassanak.

A nagyméltóságú püspöki kar és a rendfőnökök nyilatkozatait késedelem nélkül a Társulat tudomására fogom hozni.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tisztelettel őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1910 évi január hó 21-én.

VASZARY KOLOZS a. k.
bíbornok, hercegprimás.

IPARMŰVÉSZETI TÁRGYAK ÁRVERÉSE lesz március hó 11-én és esetleg 12-én d. u. 4 órakor az Országos Iparművészeti Múzeumban, ahol a Társulat tulajdonában levő s a kiállításokon többször szerepelt, eddig eladatlanul maradt tárgyakat árverés alá bocsátják. Árverés alá kerülnek bútorok, bőr- és fémmunkák, szőnyegek, csipkék stb. A kikiáltási ár a beszerzési árnak fele lesz, ezen alul nem adják el a tárgyakat. A társulat mindenkinek, aki kívánja, szívesen és díjmentesen küldi meg a tárgyak részletes jegyzékét.

MAGYAR MŰVÉSZ SIKERE ANGLIÁBAN. Biró Mihály, az orsz. iparművészeti iskola kispasztikai osztályának volt növendéke, aki már hónapok óta Campdenben él és akinek néhány plakettjét és Ashbee vezetésével készült serlegtervét e füzetünkben közöljük, a Studio művészeti folyóirat plakett-pályázatának első díját nyerte el.

MOZGALOM AZ ANYAGHAMISÍTÁS ELLEN. Mindnyájan ismerjük azt az olcsó bazarholmit: órákat, láncot, sok mindenféle csecsebecsét, ami „mintha” arany, bronz, porcellán lenne. Sok tinta fogyott el abban az elméleti küzdelemben, melyet az iparművészet szolgálatában állók ezen izléstelenültségek ellen folytattak. Németországban legutóbb egy bizottság alakult dr. Pudor Henrik elnöke alatt, mely a gyakorlati tere akarja átvinni ezt a küzdelmet. A bizottság elnöke abból a felfogásból indul ki, hogy olyan anyag használata, mely alkalmas arra, hogy a vevőt megtévessze, nemesebb anyagot mutatta, mint amilyen tényleg (arany helyett aranyozott ötvény, bronz

helyett bronzal borított gipsz stb.) alijában véve nem más mint tisztességtelen verseny. Világos törvényhozási intézkedéseket tart szükségesnek arra, hogy a bazárok és nagy áruházak versenye ellen, mely a közízlést és a tisztességes ipart egyaránt károsítja, fel lehessen venni a küzdelmet. Az arany- és ezüst-árúk finomsági bélyegeinek mintájára ezeket az árúkat is a valódiságot, részben hamis, vagy hamis voltukat jelző bélyegzőkkel kellene ellátni. A dologban határozathozatalra nem került sor, mert az érdekelt iparágak képviselői megegyezni nem tudtak. A tárgyalásokat több szakfértu bevonásával folytatni fogják. Alkalomadtán mi is visszatérünk e tárgyra.

MÜNCHEN. A müncheni „Vereinigung für angewandte Kunst“ egy új központot létesített, ahol az érdekelt üzleti világ plakátok, prospektusok, borítékok, levéldíszek, adreszkártyák, hirdetések, szám-lák stb. a reklámot szolgáló grafikai munkák művészi terveit szerezheti be. A gyakorlatot szolgáló berendezésnek máris van sikere. Feljegyezzük ezt a benne rejlő tanulság okáért.

IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS BERLINBEN.

Alig egy-két éve, hogy az Unterrichtsanstalt des kön. Gewerbemuseums vezetésével Bruno Pault bízták meg. Bruno Paul egészen átalakította a vezetésére bízott iskolát. Megszorította a tanulók számát, s a felvételt ahhoz a feltételhez kötötte, hogy a növendékek már előzőleg kellő gyakorlati jártasságot szerezzenek választott iparágukban. Ezzel azt akarta elérni — s híhetőleg el is éri —, hogy szakavatott művészi érzékkel bíró jó mesteremberek kerüljenek ki az iskolából, akik tudásukat mesterségük technikai korlátain belül maradván szerezték meg. Azokat a tanerőket, kik céljának elérésében csak gátolták volna, rövidesen eltávolította s másokkal helyettesítette; átmenetileg pedig előkészítő osztályokat szervezett, melyekben a növendékek mindazt elsajátíthatják, amire további tanulmányaikban támaszkodniok kell. Az iskola nemrégiben mutatta be egy kisebb kiállításon működését. Ez a kiállítás igazolja azoknak az elveknek helyességét, melyeket Bruno Paul követ. Csak átmenetről van ugyan még szó, de az a mód, ahogyan pl. Kutschmann a díszítő-festészeti szakosztályt vezeti, figyelemreméltó. Kezdetül fogva ecsettel dolgoznak, ennek felhasználásával jutnak olyan díszítési formákhoz, melyek ezen technikából úgyszólván folynak. Engelhardt szobrászati osztályában meg nem a mintázásból, hanem a kőfaragásból, a vésővel való munkából indulnak ki: szóval azokat a rég feledésbe ment tradíciókat elevenítik fel s töltik be új tartalommal, melyek a középkorban, a céhek idejében, oly sok névtelen mesternek egyéni munkáját teremtettk meg.

BAJOR IPARISKOLÁK KIÁLLÍTÁSA. A bajor ipariskolák, melyek tervszerűen nyertek elhelyezést az országban, valósággal missziót töltenek be. A jövő ipari generációra jótékony nevelő hatást gyakorolnak, mert a kézimunka becsének öntudatát belenevelik növendékeikbe; kiállított tárgyaik pedig azt mutatják, hogy a mai műipari termelésnek egy hézagát töltik be. Bevallott céljuk ugyanis, hogy olcsó és művészi árút készítsenek, tehát az a közönség,

melynek anyagi viszonyai nem engedik meg az izléses fényűzést, avagy az egyszerű, de drága anyagból készült műtárgyak beszerzését, az itt találja meg az olcsó anyagból és a mai kor finomodott izlésének megfelelő apróságokat. Két dolgot kell kiemelniünk a kiállításon bemutatott bő anyagból, mint olyant, mely nekünk is megszívlelendő példákat szolgáltat, amikor kisparról és szerényebb anyagi eszközökkel rendelkező társadalmi osztályok művészi igényeinek olcsó kielégítéséről van szó. Az egyik a landsbuti agyagipari szakiskola edényeinek (kávés, teás stb.) kiállítása, ahol egyszerű, síma, könnyen kezelhető szép formákat látunk, olcsó és jó cserépanyagból. Ezek teljesen megfelelnek a gyakorlati és esztétikai igényeknek s alkalmasak arra, hogy a sok bazárszemetet kiszorítsák helyéről. (A Deutsche Werkstätte mindjárt megvette s forgalomba hozta őket.) A másik a zwieseli üvegipari szakiskola törekvése, hogy olcsó és izléses üvegpoharaival és vizesüvegeivel a közkeletű izléstelenségeket kiszorítsa; nemcsak úgy, hogy szebbet készít mint amit ma az üvegesboltokban találhatunk, hanem úgy, hogy a díszítés, elkészítés munkáját annyira olcsóvá teszi, hogy a bazarholmiával árban is versenyezhet. Egyszerű, kevés a díszítés, amit itt látunk, de — izléses. A többi szakmában: kosárfonás, fafaragás, csipkekészítés és hímezésben nem találunk újat, ezeknek még kemény munkát kell végezniök, hogy az előbbeni két szaknak nyomába érjenek.

MŰVÉSZETI HIVATAL. Párisban külön művészeti hivatalt szerveznek, melynek az lesz a feladata, hogy az újabb képző- és iparművészeti termékek fényképeit a világ összes részéből összegyűjtse. Ezzel azt akarják elérni, hogy Franciaországban állandóan tájékozódhassanak mindazon művészeti mozgalmakról, újabb törekvésekről, melyek a külföldön felszínre vetődnek.

ÚJ HÁZIIPAREGYESÜLET POROSZ-SZILÉ-ZIÁBAN. Ebben a német tartományban már régóta üzik a brüsszeli csipke készítését. Újban egyesület alakult e fontos és jövedelmező háziiparág támogatására. Az egyesület a csekély évi tagdíj fejében azt a kedvezményt is biztosítja tagjainak, hogy évente a jövedelemhez mért értékben csipkéket sorsol ki közöttük. A tagok tulajdonában levő régi csipkék értékesítésére is vállalkozik s ezzel elsősorban azt akarja elérni, hogy a még meglevő régi emlékeket oly kezekbe juttassa, ahol az elkallódástól megóvhatja őket.

Sokan úgy bánnak a szobasárokkal, mintha valami szégyenletes hely volna, melyet mindenképen el kell rejtteni. — Alighanem kellemetlen gyerekkori emlékek befolyásolják őket. Pedig megvan a létjogosultsága, s az az igazi művészet, mely lakhatóvá teszi.

L. D.

A művészetnek függetlennek kell lennie a géptől.
C. R. ASHBEE.

Sohasem legyen célunk az, hogy díszítményeket szerkesszünk, hanem hogy a szerkezetet díszítsük.
(RUSKIN.)

PÁLYÁZATOK.

KÉPZŐMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT. A gróf Andrássy Dénes és neje: Franciska grófnő által a magyar állam ezeréves fennállása alkalmából művészeti ösztöndíjakra tett alapítvány kamataiból alakított s jelenleg két 4200—4200 koronát képező festőművészeti ösztöndíjra a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács pályázatot hirdet, az alapító szándékainak megfelelő feltételek mellett. Pályázhatnak a művészeti iskolai képzésen már túl levő oly festőművészek, — és pedig csak férfiak — kik magyar állampolgárok s főleg az állat- és illetőleg a tájfestésben kívánják sikereikkel igazolt művészi képességüket tökéletesíteni.

A sajtókezelőg írott folyamodványok a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz intézve a Magyar Országos Képzőművészeti Tanácsnál (V., Báthory-utca 12. sz.; a vallás- és közoktatásügyi minisztérium művészeti ügyosztályában: 1910. évi március hó 20-ig nyújtandók be, ahol a pályázat részletezett feltételei is megteudhatók.

A korszellem a test, melyet a művészet mint árnyéka követ, követi keletkezését, serdülését, hánysait, irányát.
(H. TAINE.)

Az ízlésnek és józanésznek a követelményei örökérvényűek a művészetben és az igazi tehetségnek nem is kell ezeket külön tanulnia. De semmi sem károsabb, mint azok az adott szabályok, modoroságok, konvenciók, melyeket művészeti iskolákban találnak.
(DELACROIX.)

Az esztétika nem lehet minden időkre megszabva, nem lehet tudománya a „szépnek általában“, mert általános szép nincs is. Lehetséges pl. esztétikája a XV. századnak, azután ismét a XX. századnak, de ez a két tan éppen oly arányban fog egymástól különbözni, mint ahogy a két kornak művészete egymástól különbözik. (F. V. FELDEGG.)

A művész irányítólag hat a közönség ízlésére, de viszont a közönség tapsai is visszahatnak a művészre.
(DELACROIX.)

Az arckép nem egyéb, mint a művész szabad véleménynyilvánítása egy embertársáról.
(RUSKIN.)

A művészet tulajdonképpen a természethez való viszonyunk tudatosságának a megnyilatkozása. Tehát a művészeti nevelés összeolvad az életre való neveléssel s abból az elvből kell hogy kiinduljon, hogy az ember minden tevékenységének célja az önismeret és hogy a művészet tulajdonképpen harmónikus összehangzás az élettel, melynek kifejezője.
(E. CARRIÈRE.)

KIÁLLÍTÁSOK

DÉLSZLÁV NÉPMŰVÉSZETI és HÁZIIPARI valamint őskori textil-emlékek kiállítását rendezi Berger S. zágrábi kereskedő az Orsz. Iparművészeti Múzeumban. A kiállítást március hó folyamán nyitják meg és 4—5 hétig ingyen látható lesz.

VADÁSZATI KIÁLLÍTÁS WIENBEN. A f. évi május havában megnyíló wien-i nemzetközi vadászati kiállításon iparművészetünknek is lesz szerepe, amennyiben a magyar vadászkastélyszerű épületben egy művészi megoldású vadászszobát mutatnak be, mely Nádler Róbert tanár terve szerint készül. Ezen kívül a kiállításra számos kisplasztikai, bődírszmű, fémmunka és szőnyeg is kerül, melyekkel a magyar osztály terméit díszítik.

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZET RÓMÁBAN. Már jelentettük, hogy e kiállításon Magyarország képzőművészetének minden ágát egy, a kiállítás területén építendő külön múcsarnokban óhajtja bemutatni. Az állam másfélszáz ezer korona költséggel külön magyar művészházat épített, még pedig pályázat útján, amelyben való részvételre tizenkét építőművészt szólítottak fel. A pályázat március hó 1-én jár le. Az olasz kormány a legkiválóbbnak ítélt festészeti és szobrászati alkotások megjutalmazására két 50—50.000 koronás első díjat, két 20—20.000 koronás második díjat és két 10.000 koronás harmadik díjat tűzött ki és ezenfelül 500.000 koronát fordít képzőművészeti tárgyak vásárlására. A magyar művészek elhatározták, hogy a művelt külföld a magyar művészetnek az utolsó ötven év alatti fejlődését mutatják be a legjava alkotásokkal. Az egész kiállítást anyagot öt csoportba fogják beosztani. Az első csoport lesz a retrospektív csoport, amelybe egybe lesznek foglalva: Munkácsy, Zichy Mihály, Lotz, Paál László, Mészöly Géza, Ligeti, Kelety, Madarász, Pállik Béla s a többi régebbi mesternek alkotásai. A második csoport a modern festészetet öleli fel, amelyben ott lesznek egészen a napjainkban készült kiváló festményekig mindazok a jeles alkotások, melyeknek sorozata híven tükrözi vissza a modern magyar festészetet kezdetétől egész mai stádiumáig. A harmadik csoport szobrászatunkat foglalja magába s a negyedik csoportba kerülnek az építészeti munkák, amelyekre Olaszország szempontjait tekintve, ezuttal különösen nagy súlyt helyeznek. Az ötödik csoportot grafikai művészetünk képezi.

MAGYARORSZÁG A TURINI NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁSON. A turini magyar kiállítás előkészítő bizottságának küldöttsége, mely dr. Chorin Ferenc és Zsolnay Miklós vezetése alatt dr. Szilassy Zoltán, Jeszenszky Pál, Gelléri Mór és dr. Hegedüs Lóránt tagokból állott, február hó 9-én tisztelt Hieronymi Károly kereskedelemügyi és gróf Serényi Béla földművelésügyi minisztereknél, hogy

a kormány anyagi és erkölcsi támogatását kérje a magyar közgazdasági életnek e fontos vállalkozásához. A küldöttség átnyújtotta a kiállítás költségvetését is, valamint beszámol eddigi munkásságának eredményéről. Úgy Hieronymi, mint gróf Serenyi miniszterek a legnagyobb előzékenységgel fogadták a küldöttséget és hangsúlyozták, hogy Magyarországnak az olasz nemzetközi kiállításon nem szabad elmaradnia, az anyagi segély mérvét illetően pedig kijelentették, hogy legjobb indulattal igyekezni fognak a kérdést megoldani. A miniszteri nyilatkozatok alapján a turini kiállítás magyar osztályának legközelebből megválasztják a nagybizottságát, szervezik az irodát és kifizetik a magyar pavillon tervpályázatát. A pályázat általános és nyilvános lesz, részt vehet azon minden magyar építőművész. A bíráló-bizottság hét tagból állni, két-két tagját a kiállítás igazgatósága, a M. Mérnök- és Építészegyesület és az Építőművészek Szövetsége küldi ki, elnökét a bíráló-bizottság maga választja. A kiállításon a mezőgazdasági rész külön pavillont fog elfoglalni a úgyszintén külön csarnokba kerülnek a gépek és a szakoktatás csoportjai.

BUENOS-AIRES-ben 1910-ben, mint már jeleztük, nemzetközi centenárius műkiállítás lesz. Ez az alkalmi kiállítás a külföldet, nevezetesen Európát, közelebből nem érdekelné, ha Argentínának — amelynek Buenos-Aires fővárosa — abbeli szándékát nem nyilvánította volna, hogy a jubiláris kiállítás alkalmából egy állandó múzeum létesítését célzó alapgyűjteményt óhajt szerezni. Ebben a tekintetben úgy a képző-, valamint az iparművészet egyaránt képviselve vannak, s azért különösen Németországban — mint amelyről tudomásunk van — nagy gonddal készülnek arra, hogy a német művészet ott az új világ területén tért hódítson és magának jövőt biztosítson. Nem lenne ez érdeke más országoknak is, például hazánknak?

NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁS ALLAHABAD-BAN. A calcuttai cs. és kir. főkonzulátus jelentése szerint f. évi december havában Allahabadban ipari és mezőgazdasági kiállítás lesz, mely három hónapig tart. A kiállításon a képzőművészet és az iparművészet alkotásait is mutatják be. A főkonzul különösen a szövőipar, gépek és egyéb ipari termékek részére jósló sikert s ezért figyelmébe ajánlja a kiállítást a magyarországi érdekelt köröknek.

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ez évben két nagyobb arányú kiállítást akart rendezni. Budapesten tavasszal lakásberendezési kiállítást, a nyár folyamán pedig Kassán általános iparművészeti és népművészeti tárlatot. Minthogy az ex-lex miatt a Társulat a kiállítások céljaira remélt államsegélyt nem kaphatta meg, kénytelen volt a kiállításokat elhalasztani.

ODESSZÁBAN f. évi május havától október hó 1-ig szintén rendeznek ipari és gazdasági kiállítást. Akik a kiállítás iránt érdeklődnek, forduljanak az Orsz. m. kiállítási központhoz (VI., Gróf Zichy Jenő-u. 4.).

A művészetnek csak mértékkel szabad túloznia.

(OTTO WEISS.)

MÚZEÁLIS ÜGYEK

AZ ORSZÁGOS M. IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ISMERETTERJESZTŐ ELŐADÁSAI. Január hó 5-én kezdődtek ez évben az Iparművészeti Múzeum ismeretterjesztő előadásai. Vay Péter gróf „A spanyol építőművészet”-ről tartott ez alkalommal érdekes előadást, melyen jelen volt József kir. herceg és Augustus kir. hercegnő is.

Második előadásában (január 8-án) a spanyol szobrászatra, festészetre és iparművészetre került a sor. Mint a multkor, úgy ez alkalommal is a művészetek belső tulajdonságaira vetette a fókuszot. Mindezekelőtt kiemelte a spanyol szobrászatban rejlő bensőséget és mély érzést. Egymásután részletezte a különböző korszakokat és rámutatott azonkívül a külföldi hatásokra, amelyek Spanyolországban érvényesültek. A festészetre térve át ismertette a legrégebb festészeti emlékeket. A még ma is nagy számban előforduló középkori misszalék bemutatása után vázolta a festészet történetét Van Eycktől kezdve a mai napig. Kiemelte a spanyol festészetben feltehető realizmust és a közvetlen kifejezőmódot. Ezután néhány vetített képen bemutatta a spanyol iparművészet egy pár termékét, melyek közül különösen a templomi kovácsolt vasrácok keltettek figyelmet.

Január 15-én Sárosi Bella a „Dívat történetéről” tartott előadást. Végigkísérte a női divat fejlődését az első emberpártól napjainkig. Előadásában főleg a női ruházatkodás művészetét korszakok szerint csoportosítva adta elő. Különösen kiemelte a francia fényűző korszakokban divatos ruhákat, a XIV., XV. és XVI. Lajos-korabeli divatokat. Majd áttért az empire- és biedermeier-korszak néha torz, néha kecses ruházatainak ismertetésére; végül a mai divatot mutatta be és egynéhány megjegyzéssel irányt mutatott a jövő fejlődésre, hangsúlyozván a nemzetiségre való törekvést.

Tonelli Sándor dr., aki a mult év folyamán hosszabb tanulmányúton járta be az anektált tartományokat, „A bosnyák iparművészetről” tartott január 22-én előadást az iparművészeti múzeumban.

A bosnyák iparművészet eredetére vonatkozólag inkább csak sejtésekre és feltevésekre vagyunk utalva. Bosznia körülbelül 1500 esztendővel ezelőtt került bele a keleti iparművészet hatáskörébe. Legelőször a bizanci hatás érvényesült. Bizancból kerültek ide az alapformák, amelyek az idők folyamán módosultak, aszerint amint más hatások érvényesültek. A bizanci iparművészetén kívül a velencei művészet éreztette hatását főleg a gót stílus korában. Innen ismerte meg különösen a fémipar technikáját. Majd ó-szláv és mohamedán befolyások érvényesültek, sőt az indiai művészet hatását is felismerhetjük.

A mohamedán művészet hatása Boszniában jobban érvényesült mint a többi délszláv államokban, bár ezek is éppen oly hosszú ideig állottak a török uralom alatt, mert a bosnyák nemesség és a köznép egy része, hogy helyzetét biztosítsa, áttért a moha-

medán vallásra. Ez az iparművészet főleg a XVII. és XVIII. században élte virágkorát. A török hatalom hanyatlásával a bosnyák iparművészet is hanyatlásnak indul. Ez fokozódott az okkupációt megelőző évekig.

Ekkor ugyanis a bosnyák iparművészet összeköttetésbe jut a nyugati kereskedelemmel. Egy magyar embernek, Kállay Béninek az érdeme, hogy a bosnyák iparművészet új életre ébredt. Keresett régi mestereket, akik az új generációt megtanították a régi technikákra. Ilyen mestere volt az ötvösségnek Letics.

Ezüst- és aransodronyokat fa- és fémtárgyakba mélyítve alkalmaztak. Másik csoportja a fémmunkáknak a gravírozott díszű. A „Kunstgewerbliche Atelier“-ben jelenleg 35 tanuló részesül iparművészeti oktatásban.

A szőnyegszövést szintén az állam vette a kezébe. A színezés növényfestékekkel készül. Ugyazintén pártfogásába vette a szövés különböző neveit. A bosnyák iparművészet egy érdekes csoportját a faragást nem mutathatván be eredeti tárgyakon, vetített képekkel illusztrálta az előadó.

Az előadással kapcsolatban bemutatott tárgyak a serajevói múzeum és más műipari műhelyek tulajdonai.

Az ismeretterjesztő előadások során Nádaí Pál dr. január 29-én tartott „Az angol szociális művészetéről“ előadást, arról a művészetéről, mely körülbelül fél század óta Ruskin szellemében igyekszik megreformálni az angol polgári és munkás társadalmat.

Az angolszász faj elméjében megvan az évszázados nagy intelligencia a szociális bajok megértésére. Az előadó visszaidézi a multat és Londonra irányítja a hallgatóság figyelmét vázolván a hatvan év előtti város életének képét. Ekkor jelenik meg Ruskin. A gyáripar kezdte ízléstelenségeit kidobni a világpiacra. E tárgyak többet mutatnak lényegükben. Az emberiség hitre vágyódott és a hit ott volt a középkor nagy kollektív alkotásaiban. És megszületett a prerafaelita művészet. Egy műhely keletkezik, melynek Morris a feje, aki tisztán a kézimunkát űzi. Kartonra rajzolnak, üveget festenek, széket faragnak, szekrényt enyveznek, tapétát terveznek, szövőszéken szövetet készítenek, bőrt domborítanak és kézsajtón könyveket nyomtatnak. Az innen kikerülő könyv nem cífraság, nem pompa, hanem csupa célszerűség. A betű hat, a bőr hat, a papíros hat és minden a vonalnak és a festéknek természetéből fakad. És amilyen a könyvük, olyanok a többi tárgyaik is. Ők teremtették meg Ruskin igéi szerint Morris vezetésével nemcsak az új iparművészetet, de annak alap gondolatát is: hogy csak egyféle dísz van és ez az, amely a célszerűségben rejlik; csak egyféle dísz van és ez az, amely az anyagból önként adódik. Azért szociális művészet ez, mert az egész mozgalom célja, hogy jómódú és szegény vágyódjon utána.

A virágoknak, a természetnek egyszerűen, vonalakkal való megszólaltatása, a tisztán vegetatív formák alkalmazása az iparművészet díszítő céljaira szintén az angolok érdeme. De nem az ő találmányuk, hanem a japánoké.

Az előadó részletesen ismertette Walter Crane, Ashbee és más iparművészek törekvéseit és munkásságát; beszélt az angol családi házak és kertvárosok művészetéről és végezetül ismertette azt a mozgalmat, amelynek egy belga csoport élén Van der Velde a szellemi vezére. Ez a mozgalom az angol szociális

művészet utolsó avult felfogását fogja megdönteni azzal, hogy a kézművesmunka helyett a gyárat fogja szép tárgyak produkálására felhasználni és ezzel még általánosabb kulturát fog teremteni.

Február hó 5-én Novák József rajztanár „A rajzolás és festés történelmi fejlődése“ címen tartott előadást.

A történelem — ugymond — idő- és térbeli eszközökkel dolgozik, melyek azonban minden távolság dacára egybefüggenek és egymásból fejlődnek. A művészet még nem volt művészet akkor, amikor megszületett. Abban a pillanatban válik azzá, amikor közvetlen környezetét az ember észreveszi és azt a keze közt levő primitív eszközökkel ábrázolja. Legelőször csak iparművészet volt. Ebben együtt szunadt az írás, szobrászat, festészet és rajz. Ilyenek a prehisztórikus műemlékek (Somme völgye, Saint-Achent, Marne völgye, Chelles stb.).

A népvándorlás egészen más népeket hoz fel színre, melyek jóval alacsonyabb fokon állnak. A keleti népeknél a differenciálódás lassanként áll be; érdekes fázist képviselnek e tekintetben az egyiptomiak. A görögöknél már teljes a differenciálódás, itt minden művészeti ág önállóan jelenik meg.

A keresztény korban Bizanc viszi előre a művészeteket. Egészen újra kezdődik minden. A bizanci művészet két ágban hajt ki. Egyik az olasz trecento, a másik az északi román kori szobrászat. Ez a kettő egyesül a renaissance-ban, amely viszont négy nagy dolgot alkotott: a perspektívát, a kompozíciót (Rafael), a plasztikát (Michelangelo) és a fumatót (Lionardo). A rajz háttérbe szorulva új érvényesülést keres és talál a német grafikában (Schongauer, Dürer, Holbein stb.). Ezekkel szemben a nagy hollandus és flamand festők állanak, mint Hobbema, Ruysdael, Hals, majd a XVII. század Rembrandtot szüli, a XVIII. pedig Francesco de Goyát, kik a grafikába is festői hatásokat visznek.

Az új korban eldől a rajz és festés küzdelme. John Constable, Millet, Manet Claude, Monet, Puvis stb. képviselik az abszolút festést, Whistler, Meryon, Cameron, a montmartreiek, Beardsley, Brangwyn stb. a grafikát. Míg Európa a festést vitte diadalra, addig Japán a vonalrajzolás. S ott, épp úgy mint nálunk, az utolsó évtizedek adják a legnagyobb mestereket.

CSÁNYI KÁROLY.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM 1909. évi tevékenységéről a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett jelentéséből kiemeljük a következő adatokat:

A gyűjtemény ajándékozás és vétel útján 818 leltári szám alatt 1554 tárggyal gyarapodott, melyből tekintélyes részt foglalnak el az ajándékozás és hagyatékok útján a múzeum tulajdonába jutott tárgyak. E tény elsősorban az előző év novemberében az Iparművészeti Múzeum újabb szerzeményeiből rendezett kiállításnak köszönhető.

Harmincöten ajándékoztak és hagyományoztak 947 db tárgyat 15825 korona becsértékben. Az ajándékozók és hagyományozók a következők: Fogolyán Sándor, Griesbach Georg Mitrovitz, Strasser Feldau Salma, Árú- és Értéktözsde, Thomka Gyula Besztercebánya, Divald Kornél, Egger Henrik Wien, Náthán Oszkárné, Hopp Ferenc, Kosztka Antal, özv. Lip-

thay Béláné bárónő, Faragó Ödön, Farkasházi Jenő, Hirsch Istvánné, özv. Andrássy Aladárné grófnő, Hatvany Józsefné báróné, Dirszty Béla, Fischer Emil, Delemare Didot Paris, Wisinger Mór, Wilkotto Utrecht, Herz Miksa Kátró, Gillming Ferenc és neje, Bohus László Világos, néh. Perlaky Kálmán, néh. Delhaes István, Bélyeg-kiállítás bizottsága, Fodor József, Glück Frigyes, Csányi Károly, Jungfer Gyula, Goldschmidt Sándorné, báró Herzog Mór, Bálint Benedek.

Március 9-én megnyílt a Múzeum földszinti csarnokában az első magyar bélyegkiállítás, mely szintén nagyszámú közönséget és sok tanulót vonzott a múzeumi épületbe.

November 24-én nyílt meg a svéd ipar- és népművészeti kiállítás, melynek minden tekintetben jelentős anyaga a stockholmi iparművészeti kiállítás anyagából került ki. A közönség érdeklődését bizonyítja, hogy az eladó tárgyakból 57 darabot 2253 korona 60 fillér értékben megvásárolt. Ehhez kiegészítésként hozzáfűzhetem, hogy a bécsi Osztrák Múzeum egyik tisztviselőjét küldte ki ide a kiállítás megtekintésére s az anyagot elkérte. Jelenleg Bécsben a nevezett Múzeumban van kiállítva.

A téli időszakban 16 népies előadás volt vasárnaponként az ipari munkások részére. Az előadásokat az intézet tisztviselői felváltva tartották. A munkások évről évre fokozott érdeklődéssel keresik fel az előadásokat, mit is legjobban bizonyít, hogy a 16 előadást összesen 3497-en látogatták, vagyis az előadást átlag 219-en látogatták. A tisztviselők egy része szabadságidejében a külföldön tanulmányúton volt.

Radács Jenő miniszteri tanácsos, az intézet igazgatója, szabadságidejét arra használta fel, hogy a nagyértékű, hazánkban szinte páratlanul álló Pálffy János gróf-féle hagyatékot, illetőleg annak iparművészeti részét leltározta, mely háromezernél több tárgyat foglal magában. Ugyancsak a vallás- és közoktatásügyi m. k. Miniszter engedélye folytán a Múzeum összes tisztviselői a helyszínen, Királyfán, Pozsonyban, Bazinban és Bajmócson tanulmányozták e nagyértékű és tanulságos gyűjteményt.

November elején Radács Jenő igazgató megtekintette Berlinben a prágai Lana-gyűjteményt, mely aukció céljából volt ott kiállítva és abból 5 darabot sikerült megszerezni a Múzeum gyűjteménye részére.

Az intézet könyvtárát 1909-ben 7363-an látogatták. Állandó látogatásra szóló igazolványt 495-en váltottak, könyvet 241-en kölcsönöztek ki és pedig 435 kötetet. A gyarapodás ajándék és vétel útján 251 kötet és 8601 műlap, beleértve az újonnan kötött folyóiratokat is. Ezekkel a könyvtár állománya 8163 kötet és 101,955 műlapra emelkedett.

A Múzeum gyűjteményét ez évben 179,269-en látogatták, mi a tavalyihoz képest 31,793 növekedést jelent. Az év folyamán a Múzeumot 110 fővárosi iskola növendékei látogatták, ezenkívül a székeskeresztúri tanítóképző és Ungvármegye 200 tagú küldöttsége látogatta meg a Múzeum gyűjteményeit.

NÜRNBERG. Feljegyzésre méltó, hogy ma, mikor a muzeális gyűjtemények értékét a rosszul irányított közfelfogás leszállítja, a nürnbergi Germanisches Museumnak kibővítésén, illetőleg egyelőre annak előkészítésén dolgoznak (a szükséges szomszédos terü-

let vételárát, amely 1,200.000 márkára vagyis 1,440.000 koronára rúg, aláírások útján igyekeznek összehozni s annak harmadrésze már jegyezve van).

BRÜSSZEL. A brüsszeli királyi pénzverőintézet azzal a tervvel foglalkozik, hogy modelljeinek és formáinak gazdag gyűjteményéből nyilvános múzeumot létesítsen. A terv már testet is öltött. A gyűjtemény egy része: 8000 drb, kor szerint most van rendezés alatt. A gyűjteményben letétképpen helyét találja majd minden új és művészi érem vagy plaketta is, ennyiben tehát az új éremművészetet is szolgálja.

MESSINÁBAN új múzeumot alapítanak, amelyben a szerencsétlen város megmentett műalkotásait helyezik el.

Az iparművészet, mely ma vezetőszeret vizs, ujjmutatás lehetne a művészetnek; mert — tévedései dacára is — határozott törekvést mutat a tisztán díszítő művészet helyére egy tudatos tárgyi művészet teremtésére, mely a használhatóság és anyag lényegéből meríti az ő alakítási lehetőségeit.

(J. A. LUX.)

Minden, ami tudomány, tanulható és tanítható, de a művészet, mely ott kezdődik, ahol az okoskodás megszűnik, nem tanulható meg.

(JULES BRETON.)

A szépség igazság, az igazság szépség, ez az egész amit tudunk a földön és minden, amit tudnunk kell.

(EGY GÖRÖG URNA FELÍRÁSA.)

A szépnek a titkát az igazban kell megtalálni. A régi mesterek nem alkottak, de felismertek.

(INGRES.)

A díszítő elemeknek nemes és finomult művészetnél soha nem szabad túltengeniök.

A. TENERBACK.

A legnagyobb művészek egyszersmind a legügyesebb munkások voltak. Műalkotásokat nem mondhat senki tollba a titkárjának, azokat sajátkezűleg kell megvalósítani. A művészet tudomány és kézművesség egyszerre, megvannak az elvei, hagyományai, formái, receptjei és a szerszámai is.

(BRACQUEMOND.)

A drága anyagból soha sem lehet sok, de az bántó, ha a munkaerő rossz anyagra vesztegetettnek látszik, s míg a drága anyagot alkalmazhatjuk oly helyre is, ahol alig látszik, az emberi kéz munkáját ily helyre vesztegetni kár; s ilyesemben nem is annyira maga a munkapocséklás az, ami bánt, mint inkább a józan ész hiánya, amelyet kifejez.

(RUSKIN.)

A művészi kézimunkára való nevelésnek vezető gondolata legyen: „Az ornamentum nem melódia, hanem kíséret.”

(JESSEN.)

SZAK- IRODALOM

DAS ARBEITERWOHNHAUS herausgegeben von Karl Weissbach Geh. Hofrat und Professor der Technischen Hochschule in Dresden und Dr. Ing. Walter Mackowsky königlicher Bauamtmann in Leipzig. Anlage, innere Einrichtung und künstlerische Ausgestaltung, Arbeiterkolonien und Gartenstädte mit 439 Abbildungen im Text. Berlin, 1910. Verlag Ernst Wasmuth A. G. 8. r. 295 oldal. Ára 20 korona.

Weissbach Károly, drezdai felsőiparisokai tanár, a könyv egyik szerzője, nagy szorgalommal gyűjtötte össze az adatokat és hosszú időn át tanulmányozta a munkáslakásokra vonatkozó kérdéseket, s maga is tervezett munkáslakásokat, melyek kivételre kerültek. A könyv kiadását azonban már nem érte meg, megakadályozta ebben halállal végződő súlyos betegsége. Dr. Mackowsky Walter lipcsei kir. építészhivatalnok fejezte be a művet Weissbach jegyzeteinek felhasználásával, ki nem kevésbé becses munkát végzett, mint Weissbach s a könyv értékét nagyban emelte Német- és Angolországban tett utazásai alkalmával szerzett tapasztalatainak érvényesítésével, amennyiben a szöveget és illusztrációt megkétszerezte.

A német alapossággal megírt művön, a legaprólékosabb részletekre kiterjedő figyelmességen, mely az egész könyvön végigvonul, meglátszik, hogy írói — a szakértelmen kívül szeretettel is foglalkoztak céljuknak kitűzött feladatukkal. A munkáslakások építésénél felmerülő ellentétes szempontoknak összeegyeztetése, hogy jók, olcsók és az egészségi követelményeknek mindenben megfeleljenek, rendkívül nehéz feladatot ró az építésze, ki a művészi követelményt sem hagyhatja figyelmen kívül. Ezért is hasznos munkát végeztek e munka írói, kik felsorolt számos példában szakszerűen adnak útbaigazítást s a különböző országokban előforduló lakástípusoknak és alaprajzoknak gazdag feltüntetésével bő alkalmat nyújtanak az összehasonlításra. Mint összefoglaló munka pedig nemcsak szakembernek, de laikusnak is tiszta képet nyújt a felöltött kérdéssről. A bemutatott lakások javarészt németországi városokból valók, de köztük angol, kevés francia és amerikai is előfordul. Az illusztrációk jók, tiszták és könnyen áttekinthetők. Kár, hogy a 439 illusztráció közül jóformán semmi sem jutott a belső berendezésre, — 2 ábrát szentel ennek a könyv — holott a helyes lakbeosztás mellett, a lakás belsejének célszerű, olcsó illetve lakályos bútorozása egyik legfontosabb követelménye a munkáslakásoknak, hogy az a kellemes otthon vonzerejével hasson a munkában kifáradt munkásra.

Eltekintve ettől, miután a mű írói kiválóan az építészeti szempontokat tartják szem előtt és domborítják ki és a feladatuknak a legnagyobb precizitással meg is felelnek, mint alapvető munkát a munkáslakások kérdésével foglalkozóknak a legmelegebben ajánlhatjuk.

A munka hét fejezetre van osztva. Az első fejezet a munkáslakásokat általánosságban tárgyalja. Ezután

az egy, két, három és több családoknak szolgáló munkáslakásokat, — a sorházak — bérházak — munkástelepek és kertvárosokat ismerteti.

Már e beosztásból fogalmat alkothatunk magunknak, mily figyelem és körültekintő gondossággal készült e mű; ha még megemlítjük, hogy kiterjeszkedik az a pontos méreteknek felsorolására, s felöleli az építkezéshez szükséges anyagot, nem tévesztve szem elől az egészségi szempontokat, elismeréssel kell szólnunk írói alaposságáról.

Az egyes lakástípusok bemutatásánál szintén megadja a nézeteket, az építési költségeket márkában, frankban vagy fontban tünteti fel, aszerint, amint német, francia vagy angol lakásról szól, nemkülönben feltünteti a fizetendő amortizációt, vagy évi, heti stb. bérárakat, aszerint hogy a munkás tulajdonába megy át a lakás, vagy bért fizet érte. Megismertet a különböző országokban dívó rendszerekkel. Egyszóval nincs olyan ága a munkáslakásokra vonatkozó kérdésnek, melyet a szövegben ne említene s példákkal ne illusztrálna.

Különös figyelmet érdemel s hézagpótló e munka nálunk Budapesten, hol napról napra aktuálisabbá válik a munkáslakások nagyobb arányú építésének kérdése, mert a folytonosan szaporodó és beözönlő népesség oly nagy lakásínséget teremtett itt, hogy a főváros és egyes társaságok megkezdett építkezései sem elegendők többé a lakásszükség kielégítésére.

DR. T. J.

VILLA FRANZ V. STUCK címmel az Innen-Dekoration külön kötete jelent meg, melyben F. v. Ortini ismerteti a jelenkor egyik legnevesebb s legkimagaslóbb művészeinek pazarfényű otthonát. A villát tervezője jórésben az antik-művészet formáival ékesítette, de ennek ellenére magán viseli tulajdonosa erős egyéniségének bélyegét. Nagy és bizonyos tekintetben józanító hatással van és lesz a német építészek fiatalabb gárdájára, mely e hatalmas alkotásban az erő, szépség és igazság harmonikus együttműködését élvezheti. A 32 lapra terjedő választékos ízlésű kötetet kitűnő képek díszítik, melyek a fejedelmi pompával berendezett villának részleteit ábrázolják. Olvasóink figyelmébe ajánljuk a darmstadti Alex. Koch cég kiadásában megjelent művet. Ára 4 márká.

ASHBEE C. R. : Modern Silverwork. London B. I. Batsford kiadása. Ára 2 Guinea. (50 kor. 40 fill.) Mindössze kétszáz számozott példányt nyomtak ebből a műből az Essex House press-en s a művész maga színezte a képek egy részét, maga számozta a példányokat s aláírásával is látta el őket. Ashbeenek, a finom ízlésű és nagy tudású angol tervezőművésznek, a Guild of Handicraft részére tervezett ezüstmunkáknak, úgymint serlegeknek, evőeszközöknek, gyümölcstálaknak stb.-nek egyszerű, biztos vonalakkal megrajzolt ábrázolatait foglalja magában ez a száztízoldos könyv, amelynek néhány még kapható példányát beszerzésre ajánljuk mindazoknak, akik ezüstmunkák készítésével foglalkoznak. Néhány szemelvényt e műből e számunkban közlünk.

Az egyszerűségben van a legnagyobb ékes-szólás.
(A. TENERBACK.)

